HebrewBooks.org ©Moznaim Publishers. No commercial use allowed.

משאי אפשר ובית הלל נמי לילפו ממשה אמרי לך משה מדעתיה הוא דעבד דתניא (א)שלשה דברים עשה משה מדעתו והסכימה דעתו לדעת המקום פירש מן האשה ושיבר הלוחות והוסיף יום אחד פירש מן האשה מאי דרש אמר ומה ישראל שלא דברה עמהם שכינה אלא לפי שעה וקבע להם זמן אמרה תורה [1]אל תגשו אל אשה אני שמיוחד לדבור בכל שעה ושעה ולא קבע לי זמן על אחת כמה וכמה והסכימה דעתו לדעת המקום שנאמר [2]לך אמור להם שובו לכם לאהליכם ואתה פה עמוד עמדי שיבר את הלוחות מאי דרש אמר ומה פסח שהוא אחד משש מאות ושלש עשרה מצות אמרה תורה [3]כל בן נכר לא יאכל בו התורה כולה וישראל מומרים על אחת כמה וכמה והסכימה דעתו לדעת המקום דכתיב [4]אשר שברת ואמר ריש לקיש אמר ליה הקב"ה למשה (ב)יישר כחך ששברת הוסיף יום אחד מדעתו מאי דרש דכתיב [5]וקדשתם היום ומחר היום כמחר מה מחר לילו עמו אף היום לילו עמו ולילה דהאידנא נפק ליה ש"מ תרי יומי לבר מהאידנא והסכימה דעתו לדעת המקום דלא שריא שכינה עד שבתא תניא (ג)רבי נתן אומר ב"ש אומרים שני זכרים ושתי נקבות ובה"א זכר ונקבה א"ר הונא מ"ט דרבי נתן אליבא דב"ש דכתיב [6]ותוסף ללדת את אחיו את הבל הבל ואחותו °קין ואחותו וכתיב [7]כי שת לי אלהים זרע אחר תחת הבל כי הרגו קין ורבנן אודויי הוא דקא מודית תניא אידך (ד)ר' נתן אומר ב"ש אומרים זכר ונקבה ובה"א או זכר או נקבה אמר רבא מ"ט דר' נתן אליבא דב"ה (ה)שנא' [8]לא תהו בראה לשבת יצרה והא עבד לה שבת איתמר (ו)היו לו בנים בהיותו עובד כוכבים ונתגייר °ר' יוחנן אמר [א]קיים פריה ורביה וריש לקיש אמר לא קיים פריה ורביה רבי יוחנן אמר קיים פריה ורביה דהא הוו ליה וריש לקיש אמר לא קיים פריה ורביה (ז)גר שנתגייר כקטן שנולד דמי ואזדו לטעמייהו דאיתמר (ח)היו לו בנים בהיותו עובד כוכבים ונתגייר רבי יוחנן אמר [ב]אין לו בכור לנחלה דהא הוה ליה ראשית אונו וריש לקיש אמר יש לו בכור לנחלה גר שנתגייר כקטן שנולד דמי וצריכא דאי אשמעינן בההיא קמייתא בההיא קאמר רבי יוחנן משום דמעיקרא נמי בני פריה ורביה נינהו אבל לענין נחלה דלאו בני נחלה נינהו אימא מודי ליה לריש לקיש ואי איתמר בהא בהא קאמר ריש לקיש אבל בההיא אימא מודה ליה לר' יוחנן צריכא איתיביה ר' יוחנן לר"ל [9]בעת ההיא שלח בראדך בלאדן בן בלאדן מלך בבל וגו' א"ל בהיותן עובדי כוכבים אית להו חיים נתגיירו לית להו חיים אמר (ט)רב [ג]הכל מודין בעבד שאין לו חיים דכתיב [10]שבו לכם פה עם החמור (י)הדומה לחמור מיתיבי °[11]ולציבא חמשה עשר בנים ועשרים עבדים אמר רב אחא בר יעקב כפר בן בקר א"ה ה"נ שאני התם דיחסינהו בשמייהו ובשמא דאבוהון והכא לא מפרש ואיבעית אימא יחסינהו בדוכתא אחריתי באבוהון ובאבא דאבוהון דכתיב [12]וישלחם המלך אסא אל בן הדד בן טברימון בן חזיון מלך ארם היושב בדמשק לאמר איתמר היו לו בנים ומתו רב הונא אמר קיים פריה ורביה [ד]רבי יוחנן אמר לא קיים רב הונא אמר קיים משום דרב אסי דאמר (כ)רב אסי (ל)אין בן דוד בא עד שיכלו כל נשמות שבגוף שנאמר [13]כי רוח מלפני יעטוף וגו' ורבי יוחנן אמר לא קיים פריה ורביה לשבת יצרה בעינן והא ליכא מיתיבי

בני

משאי אפשר. דאי לא איבראי חוה לא הוה נקבה אחריתי אבל הכא מי שיש לו שני זכרים נקבות הרבה בעולם: **מדעתיה.** משום שכינה ואסור לשאר כל אדם לעשות כן: **הוסיף יום אחד.** הקב"ה אמר לו וקדשתם היום ומחר והוא אמר היו נכונים לשלשת ימים(מ): **ולא קבע לי זמן.** אימתי ידבר עמי שאפרוש יום אחד קודם: **לאהליכם.** לנשיכם: **אשר.** לשון יישר: **עד שבתא.** במס' שבת בפרק ר"ע (דף פו.) גמרינן לה דעבוד פרישה בארבע בשבתא ופירשו חמישי וששי שלימים ובשבתא שריא שכינה והוא שלישי לימים השלמים ויום ראשון לא חשיב שלא היה לילו עמו: **את קין את הבל.** אתין רבויין (נ)[הן] לומר נקבות היו עמהן: **כי שת לי זרע אחר תחת הבל.** אלמא תשלומין בעי ולא סגיא בלא שני זכרים ושתי נקבות: תרי תנאי אליבא דר' נתן: **מ"ט דר' נתן אליבא דב"ה.** או זכר או נקבה ולא מבריית עולם יליף ולא ממשה: **לא תהו בראה.** לא ברא עולמו לתוהו אלא לשבת להיות עסוקים בייסודו של עולם: **אין לו בכור לנחלה.** בן בכור שיולד לו משיתגייר אינו נוטל פי שנים: **בני נח בני פריה ורביה נינהו.** דכתיב ויאמר להם פרו ורבו (בראשית ט): בנכריותן לאו בני דין נחלה נינהו דאת כבן ובכור כפשוט אבל ירושה נהגא בהו כדאמרינן בקדושין (דף יז:) עובד כוכבים יורש אביו דבר תורה: **בלאדן בן בלאדן.** אלמא בנים מיקרו: **חיים.** מתייחסין אחרי אביהם: **נתגיירו אין להם חיים.** מראשונים דקטן שנולד דמי: **שבו לכם פה.** אליעזר עבד אברהם הוה: ליבא עבד כנעני של מפיבושת הוה: **שאני הכא דיחסינהו בשמייהו.** שהזכיר שמו (ס)[ושמו] של אביו בלאדן בן בלאדן אלמא בנים איקרו אבל הכא לא הוזכרו בשמותן: **משום דרב אסי.** כלומר טעמא דפריה ורביה משום דרב אסי והאי כיון דנטלו על ידו מנשמות שבאותו אוצר ששמו גוף הרי קיים מצות פריה ורביה:

בני

מדעתיה הוא דעבד. אע"ג דק"ו קאמר אין זה ק"ו גמור דאטו מפני שלוה פעם אחד לבטל יבטל לעולם פרו ורבו אי נמי דוקא אז אמר לבטל משום עשרת הדברות: **וקבע** להם זמן. וא"ת אדרבה משום דקבע להם זמן (א) וידבר עמהם בודאי יש לפרוש יותר מעל הספק ויש לומר (ע)דהכא פי' וקבע להם זמן (פ)(משה) שלשה ימים ולא היו צריכים לפרוש אלא יום אחד משום קרי אלא דמשום ספק פליטה הוזקקו לפרוש שלשה ימים ק"ו אני שלא קבע לי זמן ויש ספק שיתיחד הדבור בשעת תשמיש או ביום תשמיש: **דכתיב** אמור להם. וא"ת ומנלן שפירש מדעתו והלא משעה שנאסר במתן תורה עם ישראל שוב לא הותר לו כדכתיב ואתה פה עמוד עמדי ויש לומר דאי לאו דפירש מדעתו למה כעסו עליו אהרן ומרים אלא ודאי כששמע מפי הגבורה אל תגשו אל אשה נשא ק"ו בעצמו וגלה לה דעתו ועשה לה אהל בפני עצמו או נתן לה גט ולפיכך כעסו עליו וא"ת ולמה המתינו כל כך שלא כעסו עליו אלא בחצרות שהוא זמן גדול אחר מתן תורה וי"ל שלא נתגלה להם אלא באותה שעה כדתניא בסיפרי שבשעה שאמר הקב"ה למשה ליקח ע' זקנים מישראל אמרה מרים אשרי נשותיהן של אלו שנתבקשו לגדולה אמרה צפורה אוי להן לנשותיהן של אלו שמיום שדברה השכינה עם אחיך פירש ממני וא"ת ולמה כעסו עליו מאחר שהסכים לו המקום וי"ל משום דאמרינן (במכות דף י:) בדרך שאדם רוצה לילך מוליכין אותו וסייעוהו בבא לטהר: **התורה** כולה וישראל מומרים כו'. אין זה ק"ו (צ)גמור דשאני פסח משום דקדשים אבל כל התורה כולה אדרבה יש לו ללמדם ולהחזירם בתשובה: **אף** היום לילו עמו. אין זו דרשה גמורה דהיום משמע היום ממש: **רבי** יוחנן אמר קיים פריה ורביה. אע"ג דלענין כמה דברים אמרינן (לעיל כב.) גר שנתגייר כקטן שנולד דמי מכל מקום מסתברא ליה לר' יוחנן הכא כיון דבנכריותו קיים דזרעו מיוחס אחריו באותה שעה מפטר נמי כשנתגייר: **בני** פריה ורביה נינהו. וא"ת דבפ' ד' מיתות (סנהד' נט: ושם) משמע דבני נח לא מיפקדו אפריה ורביה וי"ל דהכא לאו בני חיוב אפריה ורביה קאמר אלא כלומר שבניהם נקראים על שמם כדאמרינן בסמוך: **דלאו** בני נחלה נינהו. כלומר נחלת בכורה אבל עובד כוכבים יורש את אביו דבר תורה כדאמרינן בפ"ק דקדושין (דף יז:): **הכל** מודים בעבד שאין לו חיים כו'. ואם נשתחרר לא קיים פריה ורביה וא"ת הא דאמרינן גבי חציו עבד וחציו בן חורין לישא שפחה אינו יכול משמע דאם היה יכול לישא שפחה הוה סגי ליה בהכי ואמאי והא לא (ק)מיפקד אפריה ורביה ולא מיפטר בהכי ויש לומר דאם היה יכול לישא שפחה לא הוה כפינן לרבו לשחררו כיון דשבת מיהא היה יכול לקיים אף על גב דפריה ורביה לא מקיים בהכי ואף על גב דלעיל משמע דפריה ורביה תלי בשבת דקאמר רבא מאי טעמא דרבי נתן אליבא דבית הלל לא תהו בראה לשבת יצרה והא עבד ליה שבת מכל מקום לא הוה כפינן לרבו כיון דיכול לקיים כל דהו:

וכל

עין משפט נר מצוה

פט א מיי' פט"ו מהל' אישות הלכה ו סמג עשין מט טוש"ע אה"ע סימן א סעיף ז:

צ ב מיי' פ"ב מהלכות נחלות הלכה יב סמג עשין צו טוש"ע ח"מ סי' רעז סעיף ט:

צא ג מיי' שם ופט"ו מהל' אישות הל' ו סמג שם (וסימן ט') טור ש"ע שם וטוש"ע אה"ע סימן א סעיף ז:

צב ד מיי' פט"ו מהל' אישות הלכה ה סמג עשין מח טוש"ע אה"ע סימן א סעיף ו:

◆

גליון הש"ס

גמ' קין ואחותו. עיין סנהדרין דף נח ע"ב תד"ה וילדו ובסוטה דף ט ע"ב רש"י ד"ה קין ובב"ב דף קכג ע"א ובמהרש"א חדושי אגדות שם: שם ר' יוחנן אמר קיים כו'. עיין טורי אבן ר"ה דף כח ע"א תד"ה אלימא: שם מיתיבי ולציבא. עיין טורי אבן חגיגה דף ג ע"א ד"ה כאן כמשנה ראשונה:

◆

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה וקבע וכו' זמן לדבר עמהם:

◆

תוספות ישנים

אין בן דוד בא עד שיכלו נשמות שבגוף. תימה דאמרי' (שבת קי"ח) אלמלא ישראל משמרים שתי שבתות מיד נגאלין והלא צריך שיכלו כל נשמות שבגוף וי"ל שהיו יולדות ששה [ששה] בכרס אחד ויכלו הנשמות שבגוף מיד:

◆

תוס' חד מקמאי

והא דמקשינן בגמרא ובי"ה לילפו ממשה. ומאי קושיא דהא ב"ה ילפי מברייתו של עולם זכר ונקבה בראם ובזכר ונקבה נמי קיים מצות פריה ורביה. ה"ק כיון דמשה אשכחן שהיו לו שני זכרים לילפי ממשה ולא מברייתו של עולם דהא אי אפשר: **הא** דאמר אין ישיבה בחו"ל עולה לו ה"מ למי שדר בארץ אבל למי שלא דר בא"י כגון בשאר ארצות ודאי ישיבת ח"ל עולה לו וכ"כ הראב"ד ז"ל:

◆

מוסף רש"י

פירש מן האשה. לגמרי לאחר מתן תורה מיד משפירש עם חביריו שוב לא חזר לתשמיש (שבת פז.). וקבע להם זמן. אימתי ידבר עמהם (שם). ולא קבע לי זמן. לדבורו שאוכל לפרוש קודם לכן (שם). לאהליכם. להתיר נשותיכם לתשמיש שאסרתי לכם (שם). בן נכר. מומר שנתנכרו מעשיו לאביו שבשמים (שם). התורה כולה. תלויה בלוחות הללו, וישראל מומרים על אחת כמה וכמה. שאינם כדי לה (שם). אשר שברת. ולא אמר ליה בלשון כעס, שמע מינה הסכימה עמו דעת השכינה כשביטל תורה ושיברן כיון שנתכוין לטובה (מנחות צט:). אשר. אישור, שאישרו ושיבחו על שבירתן (שבת פז.). יישר. לשון חוזק (כתובות פה.). אף היום לילו עמו. צריך להיות לילו עמו, והא לא אפשר (שבת פז.). עד שיכלו כל נשמות שבגוף. פרגוד שחוצץ בין שכינה למלאכים ושם רוחות ונשמות נתונות שנבראו מששת ימי בראשית העתידים להנתן בגופים העתידים להבראות (לקמן סג:) או: אוצר יש ושמו גוף ומבראשית נוצרו כל הנשמות העתידות להולד ונתנם לשם (ע"ז ה.) או: חדר כי גוף שם מקום המיוחד לנשמות העתידים להיות נולדים (נדה יג:). כי רוח מלפני יעטוף הרוחות שלפני שגזרתי להיות נולדים קודם, יעטוף, מעכב את הגאולה, דקרא בגאולה כתיב, כי לא לעולם אריב ולא לנצח אקצוף וגו' ונשמות שאני עשיתי יעטוף, ומסיפיה לרישיה מדרים, יעטוף כמו (בראשית ל) והעטופים ללבן (נדה שם. וכעי"ז לקמן סג:) כי לא לעולם אריב, לאחר זמן הגאולה, ולא לנצח אקצוף מלגאול, כי רוח אשר לפני, נשמות שבגוף, יעטוף הוא המאחר, כמו העטופים ללבן, ונשמות שאני עשיתי (ע"ז ה.).

מסורת הש"ס

א) שבת פז., ב) שבת פז. ב"ב יד: מנחות צט:, ג) [תוס' פ"ח ע"ש ל"ע], ד) [תוספתא שם], ה) עדיות פ"א מי"ג, ו) [בכורות מז.], ז) לעיל כב. וש"נ, ח) [בכורות מז.], ט) [צ"ל רבי אבא כך איתא באלפס ובהרא"ש], י) [כתובות קיא. קדושין סח. ב"ק מט. נדה יז.], כ) [בע"ז ה. ובנדה יג: איתא ר' יוסי], ל) ע"ז ה. נדה יג: לקמן סג:, מ) [שמות יט], נ) כ"ה בדפו"י, ס) [רש"ל], ע) צ"ל דהכי, פ) רש"ל מ"ז, צ) עיין אדר"נ פ"ב איתא ק"ו אחר, ק) צ"ל לא מיפטר מפ"ו מהרש"ל,

◆

תורה אור השלם

1. וַיֹּאמֶר אֶל הָעָם הֱיוּ נְכֹנִים לִשְׁלֹשֶׁת יָמִים אַל תִּגְּשׁוּ אֶל אִשָּׁה: שמות יט טו
2. לֵךְ אֱמֹר לָהֶם שׁוּבוּ לָכֶם לְאָהֳלֵיכֶם: וְאַתָּה פֹּה עֲמֹד עִמָּדִי וַאֲדַבְּרָה אֵלֶיךָ אֵת כָּל הַמִּצְוָה וְהַחֻקִּים וְהַמִּשְׁפָּטִים אֲשֶׁר תְּלַמְּדֵם וְעָשׂוּ בָאָרֶץ אֲשֶׁר אָנֹכִי נֹתֵן לָהֶם לְרִשְׁתָּהּ: דברים ה כו-כז
3. וַיֹּאמֶר יְיָ אֶל מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן זֹאת חֻקַּת הַפָּסַח כָּל בֶּן נֵכָר לֹא יֹאכַל בּוֹ: שמות יב מג
4. וַיֹּאמֶר יְיָ אֶל מֹשֶׁה פְּסָל לְךָ שְׁנֵי לֻחֹת אֲבָנִים כָּרִאשֹׁנִים וְכָתַבְתִּי עַל הַלֻּחֹת אֶת הַדְּבָרִים אֲשֶׁר הָיוּ עַל הַלֻּחֹת הָרִאשֹׁנִים אֲשֶׁר שִׁבַּרְתָּ: שמות לד א
5. וַיֹּאמֶר יְיָ אֶל מֹשֶׁה לֵךְ אֶל הָעָם וְקִדַּשְׁתָּם הַיּוֹם וּמָחָר וְכִבְּסוּ שִׂמְלֹתָם: שמות יט י
6. וַתֹּסֶף לָלֶדֶת אֶת אָחִיו אֶת הָבֶל וַיְהִי הֶבֶל רֹעֵה צֹאן וְקַיִן הָיָה עֹבֵד אֲדָמָה: בראשית ד ב
7. וַיֵּדַע אָדָם עוֹד אֶת אִשְׁתּוֹ וַתֵּלֶד בֵּן וַתִּקְרָא אֶת שְׁמוֹ שֵׁת כִּי שָׁת לִי אֱלֹהִים זֶרַע אַחֵר תַּחַת הֶבֶל כִּי הֲרָגוֹ קָיִן: בראשית ד כה
8. כִּי כֹה אָמַר יְיָ בּוֹרֵא הַשָּׁמַיִם הוּא הָאֱלֹהִים יֹצֵר הָאָרֶץ וְעֹשָׂהּ הוּא כוֹנְנָהּ לֹא תֹהוּ בְרָאָהּ לָשֶׁבֶת יְצָרָהּ אֲנִי יְיָ וְאֵין עוֹד: ישעיהו מה יח
9. בָּעֵת הַהִיא שָׁלַח בְּרֹאדַךְ בַּלְאֲדָן בֶּן בַּלְאֲדָן מֶלֶךְ בָּבֶל סְפָרִים וּמִנְחָה אֶל חִזְקִיָּהוּ כִּי שָׁמַע כִּי חָלָה חִזְקִיָּהוּ: מלכים ב כ יב
10. וַיֹּאמֶר אַבְרָהָם אֶל נְעָרָיו שְׁבוּ לָכֶם פֹּה עִם הַחֲמוֹר וַאֲנִי וְהַנַּעַר נֵלְכָה עַד כֹּה וְנִשְׁתַּחֲוֶה וְנָשׁוּבָה אֲלֵיכֶם: בראשית כב ה
11. וְעָבַדְתָּ לּוֹ אֶת הָאֲדָמָה אַתָּה וּבָנֶיךָ וַעֲבָדֶיךָ וְהֵבֵאתָ וְהָיָה לְבֶן אֲדֹנֶיךָ לֶּחֶם וַאֲכָלוֹ וּמְפִיבֹשֶׁת בֶּן אֲדֹנֶיךָ יֹאכַל תָּמִיד לֶחֶם עַל שֻׁלְחָנִי וּלְצִיבָא חֲמִשָּׁה עָשָׂר בָּנִים וְעֶשְׂרִים עֲבָדִים: שמואל ב ט י
12. וַיִּקַּח אָסָא אֶת כָּל הַכֶּסֶף וְהַזָּהָב הַנּוֹתָרִים בְּאוֹצְרוֹת בֵּית יְיָ וְאֶת אוֹצְרוֹת בֵּית הַמֶּלֶךְ וַיִּתְּנֵם בְּיַד עֲבָדָיו וַיִּשְׁלָחֵם הַמֶּלֶךְ אָסָא אֶל בֶּן הֲדַד בֶּן טַבְרִמֹּן בֶּן חֶזְיוֹן מֶלֶךְ אֲרָם הַיֹּשֵׁב בְּדַמֶּשֶׂק לֵאמֹר: מלכים א טו יח
13. כִּי לֹא לְעוֹלָם אָרִיב וְלֹא לָנֶצַח אֶקְּצוֹף כִּי רוּחַ מִלְּפָנַי יַעֲטוֹף וּנְשָׁמוֹת אֲנִי עָשִׂיתִי: ישעיהו נז טז